

זכויות המיעוטים במדינת ישראל ע"פ תורה

הקדמה ומיקוד

השבוע נעסוק בשאלה האם גויים יכולים להתגרר במדינת ישראל ומהם זכויותיהם וחובותיהם ע"פ תורה. לימודנו השבוע יתחלק לארבעה חלקים (ע"פ מקורות המשנה המובאות בדפי המקורות)

ככלל עיקר הלימוד העיוני השבוע יתבצע סביב דברי הרמב"ם והראב"ד החלוקים במספר עניינים ולכן יותר ממומלץ לא להסתפק בלימוד הרמב"ם המובא בדפי המקורות אלא לראותו בפנים עם פרשנים לפי הזמן והיכולת, וכן לראות את כלל הפרקים ברמב"ם בהם מובאות ההלכות שבדפי המקורות ע"מ להבין את הסוגיה טוב יותר

- חלק א:** גדריו ההלכתיים של גר תושב- בחלק זה נלמד מי עונה להגדרה גר תושב ומהן ההשלכות ההלכתיות כלפי אדם זה. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד היטב את הגמ' ערכין וע"ז וכן את הריטב"א והרמב"ם ולהבין היטב את מחלוקתו עם הראב"ד. (על המאירי ורבנו גרשום ניתן לדלג). לאחר מכן יש ללמוד את דברי המשנה אליעזר ואת הרמב"ם שאחריו.
- חלק ב:** מצווה להחיות גר תושב- בחלק זה נלמד את גדר החיוב להחיות גר תושב. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד את דברי הרמב"ן בלבד
- חלק ג:** ישיבת גר תושב בארץ ישראל ובירושלים- בחלק זה נעסוק בסוגיית המגורים של גר תושב בא"י ובירושלים, והאם גדרים אלו החלים על גר תושב רלוונטיים בימינו. מיקוד המקורות בחלק זה: יש לראות את הפסוקים מספר דברים והספרי שעליהם (על מסכת גרים ניתן לדלג) לאחר מכן יש לראות את דברי הרמב"ם בעניין מגורי גר תושב בירושלים (על התוספתא והתוספות ניתן לדלג). לאחר מכן יש ללמוד היטב את דברי המלבי"ם והרמב"ם ולהבין היטב את מחלוקתו עם הראב"ד ע"פ הכסף משנה ומרכבת המשנה ואת הבנותיהם השונות. (על המנחת חינוך ניתן לדלג)
- חלק ד:** שהיית גויים בארץ ישראל- בחלק זה נלמד על היבטים נוספים לשאלה האם ניתן לאפשר לגויים לגור במדינת ישראל. מיקוד המקורות בחלק זה: יש לראות את הפסוקים מספר דברים והספרי שעליהם. לאחר מכן יש לעיין היטב בדברי הרמב"ם ולהבין היטב את מחלוקתו עם הראב"ד וכן את דברי רש"י. לאחר מכן ללמוד את דברי החשוקי חמד (על הרדב"ז והפני יהושע ניתן לדלג)

גדריו ההלכתיים של גר תושב

1. תלמוד בבלי מסכת ערכין דף כט עמוד א

ר"ש בן אלעזר אומר: אין גר תושב נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, אמר רב ביבי: מ"ט? אתיא טוב טוב, כתיב הכא: כי טוב לו עמך, וכתיב התם: בטוב לו לא תוננו!

2. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף סד עמוד ב- דף סה עמוד א

איזהו גר תושב? כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודת כוכבים, דברי ר"מ; וחכ"א: כל שקיבל עליו שבע מצות שקבלו עליהם בני נח; אחרים אומרים: אלו לא באו לכלל גר תושב, אלא איזהו גר תושב? זה גר אוכל נבילות שקבל עליו לקיים כל מצות האמורות בתורה חוץ מאיסור נבילות; מייחדין אצלו יין, ואין מפקידין אצלו יין ואפ"ל בעיר שרובה ישראל, אבל מייחדין אצלו יין ואפ"ל בעיר שרובה עובדי כוכבים, שמנו כיינו. שמנו כיינו ס"ד? שמן מי קא הוי יין נסך? אלא יינו כשמנו. ולשאר כל דבר - הרי הוא כעובד כוכבים; רבן שמעון אומר: יינו יין נסך, ואמרי לה: מותר בשתייה... רב יהודה שדר ליה קורבנא לאבידנא ביום אידם, אמר: ידענא ביה דלא פלח לעבודת כוכבים. א"ל רב יוסף, והתניא: איזהו גר תושב? כל שקיבל עליו בפני ג' חברים שלא לעבוד עבודת כוכבים! כי תניא ההיא - להחיותו. והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: גר תושב שעברו עליו י"ב חדש ולא מל, הרי הוא כמין שבעובדי כוכבים! התם כגון שקיבל עליו למול ולא מל. רבא אמטי ליה קורבנא לבר שישך ביום אידם, אמר: ידענא ביה דלא פלח לעבודת כוכבים.

3. בית הבחירה למאירי מסכת עבודה זרה דף סד עמוד ב

אף על פי שלענין זה (יין נסך) כל שנודע שאינו עובד ע"ז נקרא גר תושב לענין מצוה להחיותו לא נקרא גר תושב עד שיקבל עליו בפני שלשה שבע מצות אף על פי שלא מל ולא טבל שסתם גר תושב בקיום שבע מצות הוא כמו שאמרו בפרק שני ארונה גר תושב היה כלומר ולא נחשד על הרביעה שהרי בכלל שבע מצות היא וכן פסקוה גדולי המחברים אף לענין זה ר"ל לענין יין נסך ואין נראה כן ושם תושב הוא על שם שאנו יכולים להשיבו בינינו בארץ ישראל ויש פוסקין שהוא גר אוכל נבלות לתאבון ופי' בה גדולי הרבנים שמקיימין כל המצות וגדולים המפרשים

פירשו שאינו נזהר על חייבי לאוין שלא יעבור עליהם בשעת יצרו אבל נזהר הוא על חייבי כרתות והדברים נראין כדעת ראשון וכדברי חכמים שהם רבים:

4. רבינו גרשום מסכת ערכין דף כט עמוד א

אין גר תושב נוהג. שמצווין להחיותו ומוזהרין על הונאתו. גר תושב זה הכופר בעבודת כוכבים וכתוב נמי גבי גר תושב בטוב לו לא תוננו דהאי בטוב לו בלא תסגיר עבד אל אדוניו [כת"י] ומפרש בסיפרי זה גר תושב:

5. חידושי הריטב"א מסכת מכות דף ט עמוד א

אלמא גר תושב כותי הוא. ג' לשונות נאמרו בכותים, גר תושב ובן נח וכותי, גר תושב הוא שקבל בב"ד של ישראל לקיים שבע מצות שנצטוו בני נח כדאיתא בע"ז (ס"ד ב') וכזה מותר להתיישב בינינו ולזה נקרא תושב, וכיון שקיבלן בב"ד הוא נקרא בשבע מצות אלו מצווה ועושה, וכי הא אנו מצווין להחיותו דכתיב וחי (אחיך) עמך (ויקרא כ"ה ל"ה), ואין צריך לומר שאסור לנו לגרום לו שום קטלא וכל שכן להורידו לבור, ובן נח הוא שלא קבלם בב"ד אלא דקים לן שמקיים אותם מעצמו והוא נדון בהם כמי שאינו מצווה ועושה מדכתיב עמד וימדד ארץ ראה ויתר גוים כדאיתא בב"ק (ל"ה ב') וע"ז (ס"ד ב'), וכי הא אין אנו מצווין להחיותו וגם אין לנו להורידו בידיים ולא לגרום בו שום קטלא כיון דסוף סוף עושה אותם שאף שאינו מצווה ועושה שכר יש לו קצת כדאיתא התם, וסתם כותי הוא שאינו זהיר לקיים שבע מצות, וכי הא מותר להורידו לבור במקום דליכא איבה או לגרום לו הריגה כל היכא דנקיט שום עילה כדאיתא בע"ז (כ"ז ב') וכדפרישנא התם גבי הכותים לא מעלין ולא מורדין כלומר במקום איבה.

6. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יד הלכות ז-ח

אי זה הוא גר תושב זה עכו"ם שקיבל עליו שלא יעבוד כו"ם עם שאר המצות שנצטוו בני נח ולא מל ולא טבל ה"ז מקבלין אותו והוא מחסידי אומות העולם, ולמה נקרא שמו תושב לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל כמו שביארנו בהלכות עכו"ם. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג, אבל בזמן הזה אפילו קיבל עליו כל התורה כולה חוץ מדקדוק אחד אין מקבלין אותו. +/השגת הראב"ד/ אלא בזמן שהיובל נוהג וכו'. כתב הראב"ד ז"ל /א"א/ דעת זה המחבר שתום וחתום ולא פירש מהו אין מקבלין גר תושב אלא בזמן שיובל נוהג ומה הן מצות גר תושב והוא שאין מושיבין אותו בתוך העיר דדרשינן בספרי עמך ישב ולא בעיר עצמה ומצוה להחיותו דכתיב וחי אחיך עמך וקונה עבד עברי כעכו"ם ואלה הדינים שאינם נוהגים בו אלא בזמן שהיובל נוהג יש מהן שהוא להקל עליו ויש מהן להחמיר עליו שבזמן שאין היובל נוהג יושב אפילו בעיר עצמה שאין קדושת הארץ עליה כשהיתה וקונה ע"ע עד זמן שירצה שאין זמן מיוחד ואלו להקל עליו אבל אין אנו מצווים להחיותו זהו להחמיר עליו וקרוב הדבר להיות מן הטעם כי בזמן היובל היו שומטין והיה יכול להתפרנס שלא בטורח צבור ועכשיו אינו יכול מעתה מקיימין מי שהתנה שלא למול ושלא לטבול כמה שירצה בכל זמן עכ"ל. +

7. משנת רבי אליעזר פרשה ו

הפרש בין חסידי ישראל לחסידי אומות העולם. חסידי ישראל אינן נקראין חסידים עד שיעשו כל התורה, אבל חסידי אומות העולם, כיון שהן עושין שבע מצוות שנצטוו בני נח עליהן, הן וכל דקדוקיהן, הן נקראים חסידים. בד"א, כשעושין אותן ואומרין, מכח שצוה אתנו אבינו נח מפי הגבורה אנו עושין, ואם עשו כן, הרי הן יירשו העולם הבא כישאל, ואף על פי שאינן משמרין את השבתות והמועדות, שהרי לא נצטוו עליהן. אבל אם עשו שבע מצוות ואמרו, מפי פלוני שמענו, או מדעת עצמן, שכך הדעת מכרעת, או ששיתפו שם ע"ז, אם עשו כל התורה כולה, אין לוקחין שכרן אלא בעולם הזה.

8. רמב"ם הלכות מלכים פרק ח הלכות י-יא

משה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל, שנאמר מורשה קהלת יעקב, ולכל הרוצה להתגייר משאר האומות, שנאמר ככם כגר, אבל מי שלא רצה אין כופין אותו לקבל תורה ומצות, וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח, וכל מי שלא יקבל יהרג, והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב בכל מקום וצריך לקבל עליו בפני שלשה חברים, וכל המקבל עליו למול ועברו עליו שנים עשר חדש ולא מל הרי זה כמן האומות.

כל המקבל שבע מצות נזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא, והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן, אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם.

מצווה להחיות גר תושב

9. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף כא עמוד ב

דתניא: לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי וגו'. אין לי אלא לגר בנתינה ולנכרי במכירה, לגר במכירה מניין? תלמוד לומר: לגר אשר בשעריך תתננה או מכור. לנכרי בנתינה מניין? תלמוד לומר תתננה ואכלה או מכור לנכרי. נמצאת אומר: אחד גר ואחד נכרי, בין במכירה בין בנתינה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: דברים ככתבן, לגר בנתינה ולנכרי במכירה. מאי טעמא דרבי יהודה? אי סלקא דעתך כדאמר רבי מאיר - ליכתוב רחמנא לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ומכור או למה לי? שמע מינה לדברים ככתבן. - ורבי מאיר: או - להקדים נתינה דגר למכירה דנכרי. - ורבי יהודה: הא לא צריך קרא, כיון דגר אתה מצווה להחיותו, ונכרי אי אתה מצווה להחיותו - לא צריך קרא, סברא הוא.

10. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין

מצוה טז: שנצטוינו להחיות גר תושב להציל לו מרעתו שאם היה טובע בנהר או נפל עליו הגל שבכל כחנו נטרח בהצלתו ואם היה חולה נתעסק ברפואתו וכל שכן מאחינו ישראל או גר צדק שאנו מחוייבים לו בכל אלה והוא בהם פקוח נפש שדוחה שבת והוא אמרו ית' (פ' בהר) וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך. ומאמרם בתלמוד (פסחי' כא ב, ע"ז כ א, חולין קיד ב) גר אתה מצווה עליו להחיותו גוי אין אתה מצווה עליו להחיותו. והמצוה הזו מנאה בעל ההלכות (אות מט) החיאת האח. והרב כלל אותה עם הצדקה במצות קצ"ה מפסוק פתוח תפתח את ידך (פ' ראה טו). והם שתיים מצות באמת:

11. רמב"ם הלכות שבת פרק ב הלכה יב

אין מילדין את הגויה בשבת ואפ' בשכר ואין חוששין לאיבה ואף על פי שאין שם חילול, אבל מילדין את בת גר תושב מפני שאנו מצווין להחיותו ואין מחללין עליה את השבת.

12. רמב"ם הלכות מלכים פרק י הלכה יב

וכן יראה לי שנוהגין עם גרי תושב בדרך ארץ וגמילות חסדים כישאל, שהרי אנו מצווין להחיותו שנאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, וזה שאמרו חכמים אין כופלין להן שלום בעכו"ם לא בגר תושב, אפילו העכו"ם צוו חכמים לבקר חוליהם, ולקבור מתיהם עם מתי ישראל, ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישראל, מפני דרכי שלום, הרי נאמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, ונאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

ישיבת גר תושב בארץ ישראל ובירושלים

13. דברים פרק כג פסוקים טז- יז

לא־תסגיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנְצַל אֵלָיִךְ מֵעַם אֲדֹנָיו: עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר־יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לֹו לֹא תִגְנוּ:

14. ספרי דברים פרשת כי תצא פסקא רנט

לא תסגיר עבד אל אדניו, מיכן אמרו המוכר עבדו לגוים או לחוצה לארץ יצא בן חורים. אשר ינצל אליך מעם אדוניו, לרבות גר תושב. עמך ישב, ולא בעיר עצמו. בקרבך, ולא בספר. במקום אשר יבחר, במקום שפרנסתו יוצאה. באחד שעריך, בשעריך ולא בירושלם כשהוא אומר באחד שעריך שלא יהא גולה מעיר לעיר. בטוב לו, מנוה הרע לנוה היפה. לא תוננו, זו הוגית דברים. דבר אחר לא תסגיר עבד אל אדניו, בגוי שנצל מעבודה זרה הכתוב מדבר

15. מסכתות קטנות מסכת גרים פרק ג הלכה ד

אין משיבין אותו (גר תושב) בספר, ולא בנוה רע, אלא בנוה יפה, באמצע ארץ ישראל, במקום שאומנותו יוצאה, שנאמר עמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר באחד שעריך בטוב לו לא תוננו.

16. תוספתא מסכת נגעים פרק ו הלכה ב (בעניין ירושלים)

אין מודדין הימנה ולחלל אין מביאין עגלה ערופה ואינה נעשית עיר הנדחת ר' נתן אומר אף אין בה משום בן סורר ומורה שנ' והוציאו אותו אל זקני עירו ואל שער מקומו פרט לירושלם לידוע שהוא של ישראל אין מוליגין בה את המת ואין מעמידין בתוכה עצמות אדם ואין משכירין בתוכה

בתים ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב ואין מקימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה הנביאה שהיו שם מימות הנביאים הראשונים ואינה לא ניטעת ולא נזרעת ולא נחרשת ואין מקימין בה אשפות ואין מקימין בה אילנות חוץ מגנת ורדין שהיתה שם מימות נביאים הראשונים ואין מקימין בה אשפות מפני טומאה ואין מוציאין הימנה זיזין וגוזזטראות לרשות הרבים מפני אוהל הטומאה:

17. רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ז הלכה יד

ירושלים מקודשת משאר העיירות המוקפות חומה, שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנים מחומתה, ואלו דברים שנאמרו בירושלים: אין מלינין בה את המת, ואין מעבירין בתוכה עצמות אדם ואין משכירין בתוכה בתים, ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב...

18. תוספות מסכת כתובות דף קי עמוד ב

ואין הכל מוציאין לאתויי מאי - ואם תאמר אמאי לא משני לאתויי עבד שברח לירושלים כדרכינן לעיל ואין הכל מוציאין דרישא ויש לומר דבירושלים ליכא למימר הכי דאין אנו רוצים שיהיו עבדים בירושלים יותר מדאי אלא מיוחסים, ר"ת.

19. מלבי"ם דברים פרק כג פסוק יז

עמך ישב, אחרי שיאמר שישב במקום אשר יבחר למה יאמר עמך ישב ולמד בספרי שלא בעיר בפ"ע, ופי' שישב יחד עם בני' ולא שיהי' לו עיר מיוחדת לביתו ולעבדיו, וכן בקרבך מיותר ואמר בספרי פ' עיר סמוך לגבול וטעם שניהם משום חשש שלא ימסרו העיר לאויבים: במקום אשר יבחר הבורח כשבא למקום שהוא בטוח ממי שבורח יתישב שם וא"כ הוא יכול לישב בכל ערי ישראל. לכן דריש הספרי מאשר יבחר מקום שפרנסתו תהי' מצוי' שיהי' לו במה להחיות את נפשו: באחד שעריך הוא מיותר ולכן הייתי אומר שבאחד פ' כמו על אחד ההרים, והמיוחד שבערי ישראל היא ירושלים ולפ"ז לא הורשה לו לישב רק בירושלים בכדי שילמוד לירא את השם וגם מפני שהיא עיר מלוכה וישגחו עליו אם איננו מרגל, אבל לא יתכן לפרש כן שבסדר ראה גבי בכור שנאכל בקדושתו כתיב לפני ה' אלהיך תאכלנו ופי' בכל ירושלים, וכתוב שם וכי יהיה בו מום וגו' בשעריך תאכלנו. ופירושו לרבות כל ערי ישראל, משם נראה שירושלים יכונה בשם לפני ה', ושאר ערי ישראל מכונים בשם שעריך וא"כ לא נוכל לפרש באחד שעריך שהוא ירושלים, לכן דריש בספרי שלא יהיה גולה מעיר לעיר ופי' שלא יאמרו בני העיר שמסיג את גבולם ודיו שאיחר שם איזה שנים ואח"כ ילך לעיר אחרת קמ"ל דלא יוכלו לומר כן: בטוב לו הוא מיותר שהרי כבר כתיב במקום אשר יבחר, ואמר בספרי מנוה הרע לנוה היפה. ופי' כי דרך בני' כשיבואו למדינה אחרת יתיישבו במקום שפרנסתם מצויה אף שאין המקום טוב למזג גופם, ואחרי שישב במקום שתהיה פרנסתו מצויה יראו ליישוב במקום שראוי למזג גופו שיהיה לו טוב באמת, לכן אמר הספרי מנוה הרע לנוה היפה:

20. רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק י הלכה ו

אין כל הדברים האלו אמורים אלא בזמן שגלו ישראל לבין העובדי כוכבים או שיד עכו"ם תקיפה על ישראל אבל בזמן שיד ישראל תקיפה עליהם אסור לנו להניח עובדי כוכבים בינינו, ואפילו יושב ישיבת עראי או עובר ממקום למקום בסחורה לא יעבור בארצנו אלא עד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח שנאמר לא ישבו בארצך אפילו לפי שעה, ואם קבל עליו שבע מצות הרי זה גר תושב, ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג אבל שלא בזמן היובל אין מקבלין אלא גר צדק בלבד. +/השגת הראב"ד/ ואפילו יושב ישיבת עראי או עובר ממקום למקום בסחורה לא יעבור בארצנו. א"א זאת לא מצאנו ולא שמענו מעולם והפסוק שהוא מביא בז' אומות הוא ואפילו לדבריו ישיבה כתיב בהו ולא העברה. /השגת הראב"ד/ אבל שלא בזמן היובל אין מקבלין אלא גר צדק בלבד. א"א איני משוה לו בישיבת הארץ. +

21. כסף משנה הלכות עבודה זרה פרק י הלכה ו

אין כל הדברים האלו אמורים וכו'. כתב הראב"ד ואפילו יושב ישיבת עראי וכו'. א"א זאת לא מצאנו וכו' ולא העברה עכ"ל. ורבינו משמע ליה דכיון דטעמא משום פן יחטיאו אותך לי אפילו בישיבת עראי או בעובר ממקום למקום איכא למיחש להכי הילכך על כרחך לומר דישיבה דכתיבא בהו אפילו כל דהו קאסר ומשבע אומות ילפינן לשאר עובדי כוכבים דהא בהו נמי שייך פן יחטיאו ואין מקבלין גר תושב וכו'. בערכין פרק המקדיש (דף כ"ט). כתב הראב"ד אבל שלא בזמן היובל וכו'. א"א איני משוה לו בישיבת הארץ עכ"ל. טעמו לומר שאע"פ שאין מקבלין גר תושב בזמן שאין היובל נוהג אם קבל שבע מצות למה ימנעו אותו מישיבת הארץ הא ליכא למיחש ביה פן יחטיאו. ולדעת רבינו נראה לומר דאין ה"נ שאם מעצמו קיבל עליו שבע מצות שאין מונעין אותו מישיבת הארץ ולא בא לומר אלא שאין בית דין מקבלין אותו: ודין גר תושב נתבאר בפרק י"ד מהלכות איסורי ביאה ופרק שביעי מהלכות בית הבחירה:

22. מרכבת המשנה הלכות עבודה זרה פרק י הלכה ו

ולדעת רבינו נראה לומר דאין ה"נ וכו'. נ"ב זה קשה קצת לענ"ד שהרי כתב רבינו ז"ל בפ"ד מהל' איסורי ביאה ואין מקיימין עבד כזה לעולם אלא בזמן היובל ולשון אין מקיימין נראה ודאי שהוא אפילו קבל מעצמו ועוד שכתב ואם התנה עליו שלא יטבול ולא ימול מ"ש ואם התנה ודאי דמירי שהעבד התנה שלא ימול ולא יטבול וכן כתב בהדיא בפ"ח מהל' עבדים ואם התנה העבד עליו תחלה שלא ימול ולא יטבול הרי שהם דברי העבד ועליה קאי אלא יהיה כגר תושב ש"מ שהם דברי העבד ועל זה אמר ואין מקיימין עבד ש"מ שאפילו אם קבל מעצמו אין מקיימין אותו. אשר על כן הנראה לענ"ד הוא דהראב"ד ז"ל לשיטתיה אזיל שכתב בפ"ד מהל' איסורי ביאה דבזמן שאין היובל נוהג מותר לישב בעיר עצמה ומדכתב רבינו ז"ל הכא דלא יעבור בארצנו אלא עד שיקבל עליו ז' מצוות ועל זה כתב (אלא) [אבל] שלא בזמן היובל אין מקבלין שמע מינה שאין נותנין בתוכה מקום לגר תושב ולא כן דעת הראב"ד ז"ל לזה כתב איני משוה לו בישיבת הארץ ואה"נ דלדינים אחרים הוא שאמרו בגמ' שאין מקבלין אותו וכמ"ש שם דיש מהם להקל עליו ויש מהם להחמיר כן נ"ל.

23. מנחת חינוך מצוה צג

וכבר כתבתי דצריך לקבל עליו זי"ן מצות וזה נקרא גר תושב וער"מ סו"פ לענין ישיבה בארצנו כתב הר"מ דג"ת רשאי ואין מקבלין ג"ת אלא בזמן שהיובל נוהג כו' והראב"ד בהשגות כתב איני משוה לו בישיבת הארץ היינו הראב"ד סובר בדעת הר"מ דל"מ אם מקבל זי"ן מצות בזמן שאין היובל כיון דאין מקבלין ג"ת א"כ אם מקיים ז' מצות דינו כעכו"ם והראב"ד סובר דלענין ישיבת הארץ כיון דל"ש הטעם שאמרה התורה פן יחטיאו אותך כו' ועכ"מ דהר"מ גם כן סובר כן דאם מקבל בעצמו ש"ד ע"ש. ונראה דכאן נמי אף בזמן שאין היובל נוהג מ"מ אם קבלו זי"ן מצות מותר לכרות להם ברית ולא להרגם כי עיקר הלאו הזה ג"כ משום לתא דע"ז כמ"ש הרה"מ א"כ אם מקבל עליו ז' מצות אפי' בזה"ז מצוה להחיותו ג"כ כמ"ש הר"מ שם בג"ת אך אין הב"ד מקבלין כמ"ש הכ"מ. ומ"מ ד"ז לא ראיתי בש"ע ה' ע"ז ובחז"ל שמביא המחבר ד"ז במקיים ז' מצות מצוה להחיותו וגם ליתן להם מתנה ובב"י ח"מ ס' רמ"ט מביא דכל עכו"ם במשמע אבל לא ג"ת וכן מביא שם בש"ע וסמך במקומות אלו ע"ז שכתב בחז"ל נראה דנמשך אחר דבריו בכ"מ כאן דגם האידנא שייך ג"ת להחיותו ולכל הדברים הנוהגים בג"ת דאל"ה לא היה מביאו דאין דרכו להביא דינים שא"נ בזה"ז. וער"מ פ"ח מה' מלכים דאינו נקרא ג"ת רק אם מקיים ז' מצות מפני שהקב"ה ציוה בהן בתורה והודיענו ע"י מרע"ה שב"נ מקודם נצטוו בהם אבל אם עשאו מפני הכרע הדעת אין זה ג"ת ואינו מחסידי או"ה ועכ"מ דרבינו כ"כ מסברתו. ומכל מקום נתישבתי דדוקא לענין ישיבת הארץ יש ג"ת אף האידנא אבל להחיותו אף שקיבל בעצמו ל"מ. והוא מפורש בע"ז ס"ה ר"י שדר ליה קורבנ' לאבירנא ביום אידו אמר ידענא דלא פלח לע"ז א"ל ר"י והתניא איזה ג"ת שקיבל עליו בפני ג' חברים ותירץ לענין להחיותו תני' מבואר להדיא לענין להחיותו צריך לקבל בפני ג' ואם לא קיבל אינו בדין להחיותו וכיון שהב"ד אין מקבלין האידנא בזמן שאין יובל נוהג רק מקיים מצות עשה אין לו דין ג"ת לשום דבר הן להחיותו או לענין מתנה עיין בח"מ שהביא ד"ז לענין מתנה דכתיב תתננה או מכור והטעם דאסור ליתן להם מת"ח. וג"ת אינו נוהג האידנא לשום דבר רק לענין ישיבת הארץ סברת הראב"ד דא"נ ג"ת אבל לענין הדינים שמבואר גבי ג"ת ודאי ל"מ מה שקיבל בעצמו ומקיימם ובעזה"י יבואר במקום אחר:

שהיית גויים בארץ ישראל

24. דברים פרק כ פסוקים י-יח

כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפְתַחְתָּהּ לָךְ וְהָיָה כִּלְיָהֵם תִּנְמָצְאֶנָּה: וְהָיָה לָךְ לְמַסַּע וְעַבְדְּוָה: וְאִם־לֹא תִשְׁלִים עִמָּו וְעָשִׂיתָ עִמָּו מִלְחָמָה וְצָרְתָּ עָלָיו: וַיִּתְּנָה יְקִנְק אֶלְהֵיךָ בְּיָדָהּ וְהִכִּיתָ אֶת־כָּל־זַכּוּרָהּ לְפִי־חַרְבְּךָ: וְהַנְּשִׂים וְהַטַּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כִּלְיָהֵם תָּבִיז לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־שָׁלַל אִיבֵיהָ אֲשֶׁר נָתַן יְקִנְק אֶלְהֵיךָ לָךְ: כִּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֹקוֹת מִמָּוּךְ אֲשֶׁר לֹא־מַעֲרִי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה: הִנֵּה־רַק מַעֲרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְקִנְק אֶלְהֵיךָ נָתַן לָךְ נִחְלָה לֹא תִתֶּנָּה כִּלְיָהֵם: כִּי־תִתְּנָם תִּתְּרִימָם הַחַתִּי וְהָאֲמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי הַחִתִּי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְקִנְק אֶלְהֵיךָ: לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כָּכָל־תּוֹעֲבוֹתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ גְאֻלְהֵיהֶם וְחָטְאתֵם לִיקְנֹק אֶלְהֵיכֶם:

25. ספרי דברים פרשת שופטים פיסקאות ר-רא

והיה אם שלום תענך, יכול אף מקצתה תלמוד לומר ופתחה לך כולה ולא מקצתה. והיה כל העם הנמצא בה, לרבות כנענים שבתוכה. יהיו לך למס ועבדוך, אמרו מקבלים אנו עלינו מסים ולא שיעבוד שיעבוד ולא מסים אין שומעים להם עד שיקבלו עליהם זו וזו. ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה, הכתוב משרך שאם אינה משלמת עמך לסוף שהיא עושה עמך מלחמה. וצרת עליה, אף להרעיבה אף להצמיאה אף להמיתה במיתת תחלואים. ונתנה ה' אלהיך בידך, אם עשית את כל האמור בענין לסוף שה' אלהיך נתנה בידך. והכית את כל זכורה לפי חרב,

שומע אני אף הקטנים שבתוכה תלמוד לומר רק הנשים והטף והבהמה או אינו אלא טף של נקיבות אמרת ומה מדין שהמית את הגדולות החיה את הקטנות כאן שהחיה את הגדולות אינו דין שיחיה את הקטנות הא אינו אומר כאן טף אלא טף של זכרים מנין שעושה עמך מלחמה תלמוד לומר רק הנשים והטף והבהמה. וכל אשר יהיה בעיר כל שללה תבוז לך, יכול תהא ביזתם אסורה לך תלמוד לומר תבוז לך ואכלת את שלל אויביך כן תעשה לכל הערים הרחוקות, הרחוקות בתורה הזאת ואין הקרובות בתורה הזאת. אשר לא מערי העמים המה, אין ערי הגוים האלה בתורה הזאת. רק מערי העמים האלה לא תחיה כל נשמה, בסייף. כי החרם תחרימם, יכול תהא ביזתם אסורה לך תלמוד לומר +דברים ו יא+ ובתים מלאים כל טוב. החתי והאמורי הכנעני והפריזי והחוי והיבוס, כשהוא אומר כאשר צוך ה' אלהיך לרבות את הגרגשי. למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות, מלמד שאם עושים תשובה אין נהרגים. וחטאתם לה' אלהיכם, אם לא עשיתם כל האמור בענין נקראים אתם חטאים לה' אלהיכם

26. רמב"ם הלכות מלכים פרק ו הלכות א-ה

אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה, שנאמר כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום, אם השלימו וקבלו שבע מצות שנצטוו בני נח עליהן אין הורגין מהן נשמה והרי הן למס, שנאמר יהיו לך למס ועבדוך, קבלו עליהן המס ולא קבלו העבדות או שקבלו העבדות ולא קבלו המס, אין שומעין להם עד שיקבלו שניהם, והעבדות שיקבלו הוא שיהיו נבזים ושפלים למטה ולא ירימו ראש בישראל אלא יהיו כבושים תחת ידם, ולא יתמנו על ישראל לשום דבר שבעולם, והמס שיקבלו שיהיו מוכנים לעבודת המלך בגופם וממונם, כגון בנין החומות, וחוזק המצודות, ובנין ארמון המלך וכיוצא בו, שנאמר וזה דבר המס אשר העלה המלך שלמה לבנות את בית ה' ואת ביתו ואת המלוא ואת חומת ירושלים ואת כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה, כל העם הנותר מן האמורי ויעלם שלמה למס עובד עד היום הזה ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד כי הם אנשי המלחמה ועבדיו ושירי ושלישיו ושירי רכבו ופרשיו. +השגת הראב"ד/ אין עושין מלחמה עם אדם בעולם וכו'. א"א אין שואלין למלחמת הרשות אלא עד שיהיו למס.+

ויש למלך להתנות עמהם שיקח חצי ממונם, או הקרקעות ויניח כל המטלטלין, או המטלטלים ויניח הקרקעות, כפי מה שיתנה. ואסור לשקר בבריתם ולכזב להם אחר שהשלימו וקבלו שבע מצות.

ואם לא השלימו או שהשלימו ולא קבלו שבע מצות, עושין עמהם מלחמה והורגין כל הזכרים הגדולים, ובזוזין כל ממונם וטפם, ואין הורגין אשה ולא קטן שנאמר והנשים והטף זה טף של זכרים, במה דברים אמורים במלחמת הרשות שהוא עם שאר האומות, אבל שבעה עממין ועמלק שלא השלימו אין מניחין מהם נשמה שנאמר כן תעשה לכל וגו' רק מערי העמים לא תחיה כל נשמה, וכן הוא אומר בעמלק תמחה את זכר עמלק, ומנין שאינו מדבר אלא באלו שלא השלימו שנאמר לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל בלתי החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם, מכלל ששלחו להם לשלום ולא קבלו. +השגת הראב"ד/ אבל שבעה עממין ועמלק וכו'. א"א זה שבוש אלא שיכול לומר השלימו לקבל המצות.+

שלושה כתבים שלח יהושע עד שלא נכנס לארץ, הראשון שלח להם מי שרוצה לברוח יברח, וחזר ושלח מי שרוצה להשלים ישלים, וחזר ושלח מי שרוצה לעשות מלחמה יעשה, אם כן מפני מה הערימו יושבי גבעון, לפי ששלח להם בכלל ולא קבלו, ולא ידעו משפט ישראל ודימו ששוב אין פותחין להם לשלום, ולמה קשה הדבר לנשיאים וראו שראוי להכותם לפי חרב לולי השבועה, מפני שכרתו להם ברית, והרי הוא אומר לא תכרות להם ברית, אלא היה דינם שיהיו למס עבדים, והואיל ובטעות נשבעו להן בדין היה שיהרגו על שהטעום לולי חלול השם. +השגת הראב"ד/ אם כן מפני מה הערימו יושבי גבעון וכו'. א"א כל זה שבוש שלא שלח להם יהושע להשלים אלא עד שלא עברו את הירדן אבל אחר מיכן אין מקבלין אותן.+

27. רדב"ז הלכות מלכים פרק ו הלכות א,ד

אין עושין מלחמה וכו'. זה מבואר בספרי. והשיג הראב"ד ז"ל אין שואלין למלחמת הרשות אלא עד שיהיו למס ע"כ. ואין לומר שכוונתו לומר שאם קבלו עליהם המס אף על פי שלא קבלו עליהם עבדות דהא בהדיא אמרו בסיפרי אין שומעין להם ונראה שכוונתו להשיג דאין שואלין מהם שיקבלו שבע מצות ב"נ אלא אח"כ אם ירצו לשבת בארץ יקבלו עליהם לקיים שבע מצות ב"נ וכן הבנתי מדברי רבינו שאין זה תנאי ממש שהרי כתב בסמוך קבלו עליהם המס וכו' ואילו שבע מצות ב"נ לא הוזכרו לפי שאינם בכלל תנאי השליחות אלא אם ירצו לדור בא"י צריך שיקבלו עליהם שבע מצות ב"נ. ומיהו בסמוך נראה מדבריו שהוא תנאי בשליחות שכתב בסמוך ואם לא השלימו או שהשלימו ולא קבלו עליהם שבע מצות ב"נ וכו'. ולפי זה מה שכתב למעלה לא בא לומר אלא שאפילו קבלו עליהם המס ולא קבלו עבדות אין שומעין להם אבל אם לא קבלו עליהם שבע מצות ב"נ לא צריכא למימר. אבל הראב"ד ז"ל סובר שאין זה מעכב בשאלה במלחמת הרשות: בד"א וכו' אבל שבעה עממין ועמלק שלא השלימו וכו'. השיג הראב"ד ז"ל וז"ל כל זה שיבוש אלא שיכול לומר השלימו לקבל המצות ע"כ. ודבריו אלו סתומים ונראה דאזיל לשיטתיה דהשלימו היינו שיקבלו עליהם המס ועבדות והכא גבי שבעה עממין ועמלק כתב רבינו אם לא

השלימו הורגין אותן אבל אם השלימו דהיינו שקבלו מס ועבודות לפי שיטתו אין הורגין אותם והא ודאי ליתא דבשלמא הרחוקים אם לא יקבלו שבע מצות ב"נ לית לן בה אבל שבעה עממים ועמלק שהם בא"י אם לא יקבלו גם שבע מצות הורגין אותם אלא שיכול לומר רבינו שהשלימו לקבל גם שבע מצות. הדבר פשוט הוא שזה דעת רבינו דהשתא ומה הרחוקים שלא קבלו שבע מצות אין שומעין להם כ"ש הקרובים נמצא שאין מחלוקתו אלא ברחוקים שאם קבלו שבע מצות שומעין להם כיון שאין דרים בארצנו שהוא של שבעה עממים ורבינו הוא סובר כיון שאנו באים לכבוש אותם ולדור בארץ ההיא אם לא יקבלו גם שבע מצות אין שומעין להם. זהו דעתי בשתי השגות אלו:

28. רש"י מסכת גיטין דף מה עמוד א

לא ישבו בארצך - בשבעה אומות כתיב.

29. פני יהושע מסכת גיטין דף מה עמוד א

גמרא דתניא לא ישבו בארצך יכול בעכו"ם שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה הכתוב מדבר כו'. ופירש"י ז"ל בשבעה אומות כתיב משמע מהכא דאי לאו קרא דלא תסגיר הוי משמע פשטא דקרא דלא ישבו בארצך בעכו"ם שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה דהיינו שבע מצות והא דהוי מוקמינן לה בהכי היינו משום דאי בשלא קיבל לא שייך לומר לא ישבו בארצך דמשמע דלהחיותו מותר והא ליתא דכיון דבשבעה אומות מיירי הא כתיב לא תחיה כל נשמה אלא ע"כ הוי מוקמינן לה בשקיבל דמותר להחיותו אלא שאסור לקיימן בארץ ישראל אלא לגרשם, וכן משמע להדיא בפרק אלו נאמרין (סוטה דף ל"ה ע"ב) דלא פליגי שם ר"ש ור"י אי מותר לקבל אותן כשעשו תשובה אלא דוקא בכנענים שבחו"ל כדאיתא שם וע"ש בלשון רש"י ז"ל ובלשון התוספות ומשמע דבארץ ישראל לכו"ע אסור והיינו כמסקנא דהכא דמוקמינן דקרא דלא תסגיר לדרשא אחריתי וא"כ ממילא משמע דקרא דלא ישבו בארצך איירי כשקיבל עליו שבע מצות, אבל האי תנא דברייתא דהכא דריש קרא דלא תסגיר להכי דכשקיבל מותר לקיימו אף בארץ ישראל ואם כן ע"כ קרא דלא ישבו בארצך איירי כשלא קיבל והא דמותר להחיותו ולא קאי עלייהו בלאו דלא תחיה כל נשמה אפשר דסבר האי תנא דהכא דלא תחיה כל נשמה היינו דוקא משעת הכיבוש ואילך אבל קודם כיבוש יהושע מותר להחיותן כמו שכתבו התוספות לקמן (בדף מ"ו ע"א) בד"ה כיון דאמרי מארץ רחוקה באנו מהירושלמי דשלה יהושע שלש פרוזדוגמאות, ואף על גב דהתם משמע דשלה מי שרוצה לפנות יפנה והרוצה להשלים ישלים משמע דמי שרוצה להשלים מותר לישב אף בארץ ישראל ע"כ היינו כשקיבל, מיהו האי תנא דהכא ע"כ סובר דקרא דלא ישבו איירי כשלא קיבל ונהי דמותר להחיותן כיון שהשלימו קודם הכיבוש אפ"ה אסור לקיימן בארץ ישראל וכשקיבל מותר אפילו לקיימן.

30. חשוקי חמד גיטין דף מה עמוד א

האם מותר להביא עובדים נכרים מחו"ל לארץ ישראל

שאלה. האם מותר להביא עובדים נכרים מחו"ל לא"י עוזרים נכרים עובדי עבודה זרה, כדי לטפל בחולים?

תשובה. כתב הרמב"ם (פ"י מהלכות ע"ז ה"ו) וז"ל: אבל בזמן שיד ישראל תקיפה עליהם אסור לנו להניח גוי עובד עבודה זרה בינינו, ואפילו יושב ישיבת עראי או עובר ממקום למקום בסחורה לא יעבור בארצנו, עד שיקבל עליו ז' מצוות שנצטוו בני נח, שנאמר 'לא ישבו בארצך', אפילו לפי שעה. והראב"ד השיג וכתב: לא מצאנו ולא שמענו מעולם, [שאסור להתיר לו ישיבת עראי, או לעבור ממקום למקום] והפסוק שהוא מביא בז' אומות הוא, ואפילו לדבריו ישיבה כתיב בהו ולא העברה. וכן משמע ברש"י דאמרינן בגיטין דף מה ע"א לא ישבו בארצך, פן יחטיאו אותם לי, ופירש רש"י בשבעה אומות כתיב. [ועוין בפני יהושע מה שהקשה מסוגיא זו על הרמב"ם]. ותירץ הכסף משנה ורבינו משמע ליה דכיון דטעמא משום פן יחטיאו אותך לי, אפילו ישיבה עראית או בעובר ממקום למקום איכא למיחש להכי, הלכך ע"כ צריך לומר דישיבה דכתיבה בהו אפילו כל דהו אסר, ומשבע אומות יליפנין לשאר עכו"ם דהא בהו נמי שייך פן יחטיאו. לאור זאת לשיטת הרמב"ם לכאורה אסור להביא מחו"ל עוזרים נכרים שהם עובדי ע"ז, אלא א"כ במקרה של פקוח נפש כגון חולה שאין אחר שיוכל לטפל בו. ובפרט שהרמב"ם כתב (פ"ז מהלכות ע"ז ה"א) מצות עשה היא לאבד עבודת כוכבים ומשמשיה, וכל הנעשה בשבילה שנאמר אבד תאבדון את כל המקומות ונאמר כי אם כה תעשה להם, ובא"י מצוה לרדוף אחריה עד שנאבד אותה מכל ארצנו אבל בחו"ל אין אנו מצווים לרדוף אחריה, אלא כל מקום שנכבוש אותו נאבד כל עבודת הכוכבים שבו וכו'. עכ"פ בא"י מצוה עלינו לא להביאם. וכתב החזו"א (שביעית סימן כ"ד סק"א) מה שנתחייבנו לגרשו מארצנו, הוא חיוב על כך אחד מישראל. יש גם לדון על תושב חו"ל הבא לא"י לביקור ורוצה להביא עמו את משרתו הגוי, שישרתנו גם בא"י, האם מותר להוליכו עמו לא"י. והנה הרמב"ם והראב"ד הנ"ל פליגי בתרתי דהרמב"ם (פ"י מהלכות ע"ז ה"ו) סובר דהאיסור קאי על כל האומות בזמן שיד ישראל תקיפה עליהם, וגם כשעובר ממקום למקום לסחורה לא יעבור בארצנו. אלא עד שיקבל עליו ז' מצוות. והראב"ד חולק עליו בתרתי חדא דס"ל דהלאו קאי רק על ז' אומות, ועוד, דרק ישיבה אסור ולא בהעברה גרידא. ובשו"ת שבט הקהתי (ח"ג סימן שכא) כתב: כיון דבלא"ה בעו"ה א"י מלאה

מעכו"ם הגרים בה וכיון שהאיסור להושיב בינינו גויים הוא שמא יחטיאו אותך, וגם אם בעה"ב לא יביאנו יכול הוא לבא מעצמו, לכן אפשר להקל ולהביאם. ועוד, דכתב הטור (יו"ד סימן קנט) דאע"ג דחז"ל אסרו להלוות לגוי ברבית שמא ילמד ממעשיו, האידנא מותר, כיון שכל המשא ומתן הוא עם עכו"ם א"כ לא שייך בהלוואת רבית טפי שמא ילמד ממעשיו, ולכן ה"ה בעניננו כיון דבין כך בעונותינו ישנם גויים רבים בא"י, אין חשש כשיביא עוד גוי, וגם דלרוב הפוסקים האיסור רק בז' אומות ובקבוע, וצ"ע. עוד נראה להוסיף להתיר, דכתב השו"ע (יו"ד סימן קמח סעיף יב) י"א שאין כל דברים אלו אסורים, אלא באותו זמן, אבל בזמן הזה אינם בקיאים בטיב אלילים, לפיכך מותר לשאת ולתת עמהם ביום חגם ולהלוותם וכל שאר דברים. אך מדברי הרמב"ם משמע שאסור להביאו, אלא אם כן מקבל עליו שבע מצות בני נח. ומשמע שגוי עובד עבודה זרה לא דוקא. ועכ"פ לייבא נכרים לצורך חולים יש בזה קצת פיקוח נפש ואפשר להקל.

מקורות נוספים להרחבה

- עמוד הימיני- סימן יב פרקים א-ב- בסימן זה מבאר הרב ישראלי את יכולת הגוים להתישב במדינת ישראל ע"פ תורה
- אנציקלופדיה תלמודית ערך גר תושב- בערך זה מבואר כל יסודות דיני גר תושב
- ציץ אליעזר חלק טז סימן ס- סימן זה עוסק אף הוא בסוגיית גר תושב